

TÜRKİYE'DE SENDİKALARIN ÖZELLEŞTİRME YAKLAŞIMLARI

FARUK TAŞCI¹

ÖZET

Bu çalışmada, Türkiye'deki işçi ve memur kesimlerinden belli başlı sendikaların özelleştirmeye olan yaklaşımları ve tavırları ele alınmıştır. Sendikaların özelleştirme konusundaki eğilimleri, genel hatlarıyla ve her bir sendika için ayrı ayrı belirtilmiş, daha sonra bu ayrı yaklaşımlar ortak bir çerçevede değerlendirilmiştir. Diğer taraftan işveren kesiminin, özelleştirme karşısındaki tavırları sergilenmiştir. Böylece, bu değerlendirmeler ile Türkiye'deki işçi ve memur sendikalarının ve işveren sendikasının günümüzde özelleştirme konusuna olan yaklaşımlarının bir resmi çekilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sendikalar, özelleştirme, işverenler

ABSTRACT

In this paper, the approaches and attitudes of fundamental trade unions of workers and civil servants in Turkey towards privatization are discussed. The inclination of trade unions to the issue of privatization is pointed out in general lines and separately for every trade union. Afterwards, these separate approaches are evaluated in a collective frame. On the other hand, by making use of the same method, behaviours of employers towards privatization are displayed. Thus, by these assessments, a picture in which trade unions of workers and civil servants, and employers in Turkey are situated at the present time is tried to be taken.

Key Words: Trade Unions, privatization, employers

¹ Araş.Gör., İ.Ü. İktisat Fak. Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü

GİRİŞ

Genel olarak, ekonomik ve sosyal hayatta devletin fonksiyonunda bir daralmanın ve bunun neticesinde de devletin görev ve yetkilerinin aslî sorumluluklar çerçevesinde sınırlandırılmasının amaçlanması* (Ersöz et.al, 2004: 1) bağlamında tanımlanan özelleştirme, Türkiye’de, 1983 yılı Hükümet Programı ile gündeme gelmiş ve 1985-1989 yıllarını kapsayan V. Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda kendisine yer bulmuştur (İnan, 1998: 145). Özelleştirme, küreselleşme ve yeni-liberal anlayış ve politikalarının etkisi çerçevesinde Türkiye’de, özellikle 1980 sonrasında zeminini genişleten ve diğer ülkelerin büyük bölümünde olduğu gibi, ekonomik sorunların çözümü için başlıca çare olarak düşünülen bir olgu halini almıştır. Yaklaşık son on yıldan beridir de özelleştirme, Türkiye gündeminin ilk sıralarında hararetli tartışmalar içinde cereyan eden bir konu olmuştur.

Özelleştirme uygulamalarının artmasıyla birlikte, tartışmalar, özelleştirmenin “yapılıp yapılmaması” eksenli olmaktan öte bir hal almıştır. Bugün gelinen noktada artık, “Özelleştirme yapılmalı mıdır, yapılmamalı mıdır?” türünden sorulara cevap aranmamaktadır. Özelleştirmenin “varlığı” kabul edilmiştir, denilebilir. Bundan dolayı, özelleştirme denilince akla, “Nasıl bir özelleştirme?” sorusu gelmektedir.

İşte bu çalışmada, varlığı –zoraki de olsa- içselleşmiş bir hâl alan özelleştirmenin hangi kesimler tarafından “nasıl” algılandığı, hangi kesimlerin özelleştirmeye karşı “nasıl bir tavır” içerisinde oldukları ana hatlarıyla ele alınacaktır. Çalışmada esas olarak, özelleştirmeden en çok etkilenen kesimlerden biri olan çalışan kesimin (sendikaların) özelleştirmeye karşı yaklaşımları ortaya konacaktır. Bunun yanında, işveren sendikasının özelleştirmeye karşı tavırlarına da yer verilecektir. Dolayısıyla, çalışan kesimin (sendikaların) ve işveren sendikasının hangi açılardan ve hangi şekillerde özelleştirme karşıtı veya taraftarı olduklarının cevabı aranacaktır.

* Başbakanlık Özelleştirme İdaresi Başkanlığı’nın yayınlamış olduğu *Türkiye’de Özelleştirme* adlı raporda, özelleştirmenin temel amacı “nihai olarak, devletin ekonomide işletmecilik alanından tümüyle çekilmesini sağlamak” şeklinde ifade edilmektedir. Bkz.

http://www.oib.gov.tr/program/turkiyede_ozellestirme.htm, (çevrimiçi) 12.01.2007, s.1.

Özetlenirse, bu makalede, işçi ve memur kesimlerinden belli başlı sendikaların özelleştirme karşısındaki yaklaşımları, politikaları ve duruşları genel hatlarıyla ve her bir sendika için ayrı bir şekilde ifadelendirilip, daha sonra bu ifadeler beraberce bir değerlendirmeye tabi tutulacaktır. Benzer bir metot, işveren kesiminin özelleştirme karşısındaki tutumlarını ortaya koyarken de uygulanacaktır. Değerlendirmeler ile bir yandan da, işçi ve memur sendikalarının ve işveren kesiminin gelinen noktada nerede durdukları ele alınmış olacaktır.

A. İŞÇİ VE MEMUR SENDİKALARININ ÖZELLEŞTİRMEYE BAKIŞLARI

Özelleştirmenin sonuçları doğrudan sendikaları etkilemektedir. Özelleştirmenin, sendikaların varlık sebebini oluşturan ve menfaatlerini korumak üzere teşkilatlandıkları çalışan grubuna yönelik olumsuz etkileri nedeniyle, sendikaların bu süreçte taraf oldukları bilinmektedir (Alper, 1994: 153). Sendikaların özelleştirme konusunda bu tarafgirliklerinin bir yansıması olarak ortak tepkileri, genel anlamda özelleştirme sonucunda işten çıkarmalar ile ortaya çıkan olumsuzluklar üzerine yoğunlaşmaktadır (Dereli, 1993: 24).

Ayrıca, sendikalara göre, özelleştirme ile sendikaların siyasal güçleri zayıflatılmaktadır. İleri sürüldüğüne göre, dünya ölçeğinde sendikalara bakıldığında, özelleştirme ile sendikaların gücünün zayıflatılmak istendiği ve bu amacı gerçekleştirmek üzere hükümetlerin bilinçli bir şekilde özelleştirmeyi bir araç olarak kullandıkları görülmektedir. Özellikle İngiltere'de, özelleştirmenin amaçları arasında kamu kurumlarındaki sendikaların etkinliğinin azaltılmasına yönelik ifadelerin yer alması, bu iddiayı güçlendirmektedir. Dolayısıyla, bir yandan sendikal güçte bir azalma oluşurken, diğer taraftan da sorumlu siyasi iktidara baskı yapma gerekçeleri de ortadan kalkmaktadır (Alper, 1994: 38).

Diğer taraftan, sendikaların özelleştirmeye karşı çıkmaları, bu alandaki özelleştirmenin teorik gerekçelerine olduğu kadar, özelleştirme politikalarına yönelik olarak da ortaya çıkmaktadır. Başta İngiltere'de, Fransa'da, Almanya'da ve İtalya'da olmak üzere Batı Avrupa ülkelerinde, sendikal hareketlerin ve bunların üst örgütlenmelerinin özelleştirme karşıtı tavırlarının bu yönde şekillendiği görülmektedir

(Alper, 1994: 154). Örneğin İngiltere’de, özelleştirilen bazı kuruluşlarda, sendikalı işçi yerine sendikasız işçi istihdam edilmeye çalışılmaktadır (Şener, 1994: 58). Yine İngiltere’de, özelleştirme politikaları neticesinde, kamudaki istihdam payı azalmış, bu çerçevede de uzun dönemde, özelleştirmenin etkisi, sendikalaşmanın azalması olarak ortaya çıkmıştır (Selamoğlu, 1995: 108).

Ayrıca, Brezilya’da bir özelleştirme sürecinde, işçilerin muhalefeti de dikkate değerdir. Onlar için özelleştirme, kendilerinin yakın bir gelecekte işten atılmaları anlamına gelmektedir. Bundan dolayıdır ki, diğer ülkelerdeki uygulamalara benzer şekilde Brezilya’daki hükümet de, işçilerin yakın desteğini almak veya en azından işçilerin özelleştirmeye karşı olan direncini kırmak suretiyle (işçilerin ıskontolu fiyatlarda hisse satın almalarını sağlayarak) onların kısmî desteğini sağlamaya çalışmıştır (Türkiye Sağlık İş, 1998: 116). Arjantin’deki özelleştirme uygulamalarında, en büyük muhalefet sendikalardan gelmiştir. İşçi sendikalarının muhalefeti, siyasi arenadaki ana muhalefet partisinin muhalefetinden daha da önemli hale gelmiştir. Bu ülkedeki sendikalar, özelleştirmeyi “ulusal çıkarlara” aykırı bulmaktadır. Sendikaların bu baskıcı tavrı karşısında, özelleştirilen şirketi satın alanlar, toplu iş sözleşmesiyle istihdam edilen personelin en azından %80’ini istihdam edeceği sözünü vermek zorunda kalmışlardır (Türkiye Sağlık İş, 1998: 124).

Sendikaların genel olarak özelleştirme konusundaki karşıt tavırları üç şekilde ortaya çıkmaktadır (Alper, 1994: 153-154). Buna göre sendikalar, özelleştirmenin felsefesine ve özüne karşı olarak tamamen özelleştirme aleyhinde bir tavır sergileyebilirler; özelleştirme felsefesinin yanında politikaları açısından özelleştirmeye yönelik seçici bir tavırla, belirli alanlarda özelleştirme karşıtı olabilirler; ya da özelleştirmenin kendisine doğrudan açık bir tavır koymadan, sendikalara ve çalışanlara yönelik olumsuz etkilerini ortadan kaldırmaya veya asgariye indirmeye yönelik bir karşı koyma tavrını benimseyebilirler, başka bir ifade ile “sosyal tedbirli özelleştirme”den yana durabilirler.

Türkiye’deki genel tavra kısaca bakıldığında, özelleştirmeye tamamen karşı olmak yerine, “şartlı özelleştirme” politikasının daha ön planda olduğu kaydedilmektedir. Türkiye’deki sendikaların özelleştirme karşıtı politikalarında, temel nokta, uygulanan özelleştirme

politikaları üzerine olmaktadır. Buna göre, uygulanan politikalar, iktisadi sebeplerden daha çok, ideolojik ve siyasi sebeplerle şekillenmektedir (Alper, 1994: 158).

1. TÜRK-İŞ VE ÖZELLEŞTİRME

Türk-İş, özelleştirmeyi sosyal devlet anlayışı ile bağlantılı olarak ele almaktadır. Bundan dolayı, özelleştirmenin yalnızca KİT'lerin satılması anlamını taşımadığı, aynı zamanda sosyal devletin sona erdirilmesi olduğu üzerinde durmaktadır (Türk-İş, 1993: 188). Böyle bir bakış açısı ile, özelleştirme sonrasında, sosyal devletin üstlendiği görevlerin ortadan kalkabileceği vurgulanmaktadır (Kılıç, 2005: 36). Dolayısıyla, Türk-İş'e göre, özelleştirmeye karşı çıkmak, sosyal devleti korumanın asgari koşuludur (Türk-İş, 1999: 91). Ayrıca, Türk-İş'e göre, özelleştirmeyi yalnızca sendikalı işçiler açısından ele almak yanlıştır ve eksiktir; bu nedenle özelleştirme, işçi sınıfının tamamını kapsayacak şekilde incelenmelidir (Türk-İş, 1993: 188).

1980'li yılların ikinci yarısında Türkiye'de özelleştirmeyi başlatan siyasi kadroların, bu yönelişin temel amacını, "sermayeyi tabana yaymak", "rekabetçi bir piyasa düzeni oluşturmak", "etkinliği arttırmak" gerekçeleriyle açıkladıklarını, özelleştirme işlemlerinin büyük bir bölümünün blok satışlar yoluyla yapıldığı için, "sermayeyi tabana yayma" amacının söz konusu olmadığını açığa çıktığını belirten Türk-İş, bunun bir göstergesi olarak bazı sektörlerdeki tekelleri işaret etmektedir (Bağdadioğlu, 12.12.2005). Diğer taraftan da, özelleştirme ile ortaya çıkacağı belirtilen "etkinlik" unsurunun, salt mülkiyetin el değiştirmesinden kaynaklanan bir artış olmadığını görüldüğü belirtilmektedir. Türk-İş'e göre, bütün bunların üstünde, özelleştirmenin gerisinde yatan asıl neden, iç ve dış borçlara kaynak yaratmaktır.

Ancak Türk-İş, bu görüşlerine rağmen, ülke için stratejik öneme sahip kuruluşların dışında bazı kuruluşların üretimini durdurulması veya kamu mülkiyetinden çıkarılması anlamına gelen özelleştirmeye, demokratik bir biçimde kamuoyunda tartışıldıktan sonra, ülke açısından zorunlu görülürse, çalışanların olumsuz etkilenmemesi ve sendikaların da bu süreçte etkin olmaları halinde, karşı olmadıklarını belirtmektedir (Türk-İş, 1993: 190). Bu anlamda özelleştirmeye, Türk-İş, şartlı bir şekilde olumlu bakmaktadır.

Özelleştirmenin, uluslararası sermaye kuruluşlarının talep ve dayatması sonucu siyasal iktidarlarca, ülkenin içinde bulunduğu sorunları aşmak için zorunlu ve kaçınılmaz bir uygulama olarak benimsenmek durumunda kaldığını (Bağdadioğlu, 12.12.2005) ve dolayısıyla özelleştirmenin geçmişten günümüze kadar IMF ile yapılan tüm antlaşma ve taahhütlerin bir meyvesi olduğunu (Kılıç, 2005: 35) belirten Türk-İş, rasyonel⁴ bir çözüm olarak, KİT'lerin teknolojik yapısının geliştirilmesinin ve daha özerk bir yapıya kavuşturulmasının mutlak bir zaruret olduğunu ifade etmektedir (Kılıç, 2005: 36).

Özelleştirme program ve uygulamaları sonucunda, işsizliğin arttığını, sendikasılaşmanın yaşandığını ve çalışma koşullarında gerileme yaşandığını (Türk-İş, 25.12.2005) iddia eden Türk-İş, dolayısıyla özelleştirme gelirlerinin ne istenen bir düzeyde yatırıma ne de işsizliği azaltacak bir istihdama katkıda bulunduğunu (Kılıç, 2005: 36) da savunmaktadır.

Sonuç olarak Türk-İş'in özelleştirmenin varlığına karşı olmamakla birlikte, yöntem ve uygulama biçimini ve ülkemizde ortaya çıkardığı sonuçları eleştirdiği anlaşılmaktadır.

2. DİSK VE ÖZELLEŞTİRME

Özelleştirme girişimlerine her zaman karşı olacağını ve bu konuda çözümler üretmeye çalışacağını net bir şekilde ortaya koyan DİSK (Budak, 1995: 279), özelleştirmeyi KİT'lerin mülkiyetinin, yönetiminin veya gelirlerinin tümüyle ya da kısmen özel kişilere devredilmesi veya kamuya özgü etkinlik alanlarının özel sermayeye açılması şeklinde tarif etmektedir (Birleşik Metal-İş Sendikası, 2000: 8).

Özelleştirme, DİSK tarafından, İkinci Dünya Savaşı sonralarında başlayarak, ileri kapitalist ülkelerde dünya ekonomik sisteminin kendi çıkarları doğrultusunda yeniden yapılandırılması için başlatılan bir hamle (DİSK, 1993) ve dünyada oluşan yeni güç dengeleri ile tüm ülkelerde ekonomik ve toplumsal alanlarda yapısal dönüşümün bir parçası ve dolayısıyla da daha özel bir anlamda, zarara giren çokuluslu şirketlerin zararlarını kapatmak ve kâr oranlarını arttırmanın bir yolu olarak, kamuya ait işletmelerin ve kamusal alanların özel kesime devredilmesi şeklinde ifadelendirilmektedir (Birleşik Metal-İş Sendikası, 2000: 8). Bundan dolayıdır ki, özelleştirme, ideolojik bir mahiyet arz

etmektedir. Bu bağlamda özelleştirmedeki amaç, özelleştirmenin sağladığı rantlardan doğrudan yararlanma çabası, sermayenin yeni değerlendirme alanlarına ve daha yüksek kâr oranlarına geçişi ve devletin ekonomik ve kamusal hizmet alanlarından çekilmesi sonucu 'ideolojik savaş'ın kazanılması olarak özetlenmektedir (DİSK Tarım Orman Sen, 2005: 259). DİSK, bu şekilde toplumların önceden olumsuz propagandalarla özelleştirilecek kurumlar hakkında koşullandırıldığı (Birleşik Metal-İş Sendikası, 2000: 10) ve ideolojik bir saldırıyla topluma dayatılan (DİSK, 1996: 31) bir özelleştirmeye karşı çıktığını belirtmektedir.

Diğer taraftan, özelleştirmenin sadece bir KİT satışı olmadığı ifade edilmekte; özelleştirme politikalarının aynı zamanda, sağlık, sosyal güvenlik, eğitim gibi alanlardaki devlet hizmetlerinin ortadan kalkması veya gerilemesi, telekomünikasyon ve enerji gibi ülkenin bağımsızlığı için stratejik önemi bulunan alanların da özel kesime devredilmesi olduğu ileri sürülmektedir (Birleşik Metal-İş Sendikası, 2000: 9).

Ayrıca, özelleştirmenin az gelişmiş ülkeler için "sanayisizleşme" demek olduğu; buna göre, günümüzde teknolojik gelişmeleri yakalayabilmek için, AR-GE faaliyetlerine büyük fonlar ayırmak gerektiği, önemli harcamalar gerektiren bu AR-GE çalışmalarının hemen tüm ülkelerde devlet desteği ile yapılmakta olduğu ve "devleti küçültmek" söylemiyle başlatılan özelleştirmenin de az gelişmiş ülkeler için yeni teknolojiler üretememek anlamına geldiği tezi ileri sürülmektedir (Birleşik Metal-İş Sendikası, 2000: 9). Bundan dolayı, ulusal çıkarlar bakımından önemli bir yere sahip olan KİT'lerin kapatılmalarının veya özelleştirilmelerinin ülkenin geleceğini sıkıntıya sokacağı iddia edilmekte ve bu statüdeki KİT'lerin -alternatif olarak- teknik ve yönetim açısından çalışanların da söz sahibi olduğu demokratik bir yönetim anlayışıyla yeniden şekillendirilmesinin mecburiyeti net olarak ifade edilmektedir (DİSK, 1996: 32).

Özelleştirme, 1980 öncesi izlenen ithal ikameci ekonomi politikası nedeniyle, az gelişmiş ülkelerin uluslararası finans kurumlarına çok fazla borçlanması ve bu borçları ödeyemez duruma gelmesi sonucunda, az gelişmiş ülkelerin uluslararası finans kurumlarına olan borçlarını belli bir "istikrar programı" çerçevesinde ödeme yöntemi olarak da ele alınmaktadır (Birleşik Metal-İş Sendikası, 2000: 9). Bu düşüncenin bir

ürünü olarak, hükümetlerin verimli ve kârlı kuruluşları özelleştirerek, kamu finansmanının ve açıklarının kapatılmasını bu yolla sağladıkları belirtilmektedir (DİSK, 6.1.2006).

Görüldüğü gibi, ideolojik sendikacılığı benimseyen DİSK, özelleştirmeyi işçi sınıfını zayıflatmaya yönelik bir girişim olarak algılamakta ve özelleştirmenin felsefesine ve özüne karşı çıkmaktadır.

3. HAK-İŞ VE ÖZELLEŞTİRME

Özelleştirmeye karşı çıkmakla hiçbir KİT'in özelleştirilmesinin önlenemeyeceği ve özelleştirme ile yapılan işçi kıyımının önüne geçilemeyeceği (Çelik, 1995: 26) ve sendikaların özelleştirmeye karşı topyekün bir savaş açmasının ne ekonomi ne de çalışan kesimler açısından kesin sonuç alıcı bir çözüm getirmeyeceği inancından hareketle (Özçelik-İş, 1999: 112) Hak-İş, özelleştirmeye prensipte karşı çıkmamakta; özelleştirme yapılmadan önce, özelleştirmenin tartışılmasını, sorgulanmasını, tahlilinin iyi yapılmasını ve özelleştirme politikalarının iyi tespit edilmesi gerektiğini belirtmektedir (Çelik, 1992: 129). Hak-İş başkanı Uslu da, "tek yol özelleştirme anlayışına karşı oldukları kadar, her şeye rağmen özelleştirmeye hayır anlayışına da karşı" olduklarını beyan ederek (Aydın, 22.06.2007), Hak-İş'in özelleştirme ile ilgili bu tutumunu bir bakıma "prensip" olarak ortaya koymuştur.

Yine de, Hak-İş'in özelleştirmeye bakışı, bir kısım uygulamalar görüldükten sonra revize edilmiş ve buna göre de Hak-İş, hiçbir altyapısı bulunmayan özelleştirmeye karşı çıkmak gerektiği yönünde, o güne değin seslendirdiği politikalarını gözden geçirme gereği duymuştur (Çelik, 1995: 29).

Özelleştirme yapılırken, ülke yararına, kamu yararına politikalar izlenmesi gerektiği; bir siyasi iktidar değiştiği zaman, hatta bir bürokrat değiştiğinde özelleştirme politikalarında değişmelerin yaşanmaması gerektiği belirtilmekte (Uslu, 1993: 14) ve bu anlamda özelleştirmenin başarılı olabilmesi için, öncelikle hukukî, iktisadî, malî ve sosyal altyapının oluşturulmasının gerekli olduğu vurgulanmakta ve Türkiye'de özelleştirmenin altyapısının hazır olmadığı görüşü ileri sürülmektedir. Bu nedenle, yapılacak bir özelleştirmenin sağlıklı neticelenmeyeceği ve hatta Türkiye'yi yeni sıkıntıların içine atabileceği

ifade edilmektedir (Uslu, 1995a: 94). Bundan dolayıdır ki, diğer dünya ülkelerinde olduğu gibi, özelleştirme için hukukî, sosyal, siyasal altyapı sağlam bir şekilde kurularak ve toplumda konsensus (mutabakat) sağlanarak yola çıkılmalıdır (Çelik, 1995: 28). Aksi takdirde, yani özelleştirmenin amacı, kapsamı, sosyal boyutu ve stratejik önemi, kamuoyunda ve sosyal taraflarla uzlaşmadan yapılacak her uygulama, yeni tartışmalara neden olacak; bunun da hem politik ve hem de hukuki sıkıntıları olacaktır (Uslu, 22 Haziran 2007).

Ancak, Hak-İş'in "uzlaşma"dan yana olan bu tutumunun, sendikal felsefe ile bağdaşmayan bir çerçeve içinde olduğu belirtilmekte; hatta Hak-İş'in, özelleştirme karşıtı olmak bir yana özelleştirme sürecinin bir "aktörü" olduğu ileri sürülmektedir (Akkaya, 22.06.2007). Daha da ileri bir eleştiri, Hak-İş'i, özelleştirme karşıtı yapılan eylemlere katılmamakla suçlayarak, "sendikal ihanet" kategorisine sokmaktadır (www.ufukcizgisi.org, 22.06.2007).

Hak-İş'e göre bir başka önemli yön de, özelleştirmede -bir kısım caydırıcı olmayan kayıtlara bağlanarak- üretim şartının hemen hemen hiç aranmaması ve dolayısıyla işletmeleri spekülatif amaçlı satın alanların önünün açılması sonucu, ülke ekonomisine ileriye dönük büyük darbelerin vurulmasıdır (Çelik, 1995: 29). Böylece, faiz ve ranta yönelen bir sermaye oluşmakta; bu da sermayenin süratle üretimden kaçmasına neden olmaktadır (Çelik, 1995: 30). Diğer taraftan, yabancı sermayeye yapılacak blok satışların Türkiye'nin ulusal çıkarlarını zedeleyeceği görüşü de savunulmaktadır (Uslu, 1993: 94). Buna göre, hem sermaye hem mülkiyet ve hem de yönetim bakımından yabancı sermayenin kökeni hangi ülkede ise, o ülkeyle ulusal bir sorun yaşandığında, bu kuruluşun kendi kökeninin ait olduğu ülkeden yana mı, yoksa Türkiye'den yana mı tavır alacağı ciddi bir endişe konusudur (Uslu, 1995: 93).

Hak-İş, özelleştirme uygulamalarını göz önüne alarak değerlendirme yaptığında, özelleştirmenin çalışan kesim açısından iş ve gelir güvencesinin ortadan kalkması şeklinde sonuçlar doğurduğunu belirtmekte ve bu sonucun doğmasına etki eden faktörlerin en başında da, çalışanlara iş güvencesini sağlayacak yasal düzenlemelerin yokluğunu saymaktadır. (Çelik, 1995: 24). Bu anlamda Hak-İş'e göre, işten çıkarmalarda işverenin haklı bir gerekçe göstermesi, bu gerekçesini

ispat etmesi ve işten çıkarmalara yargı denetiminin getirilmesi (Hak-İş, 2000: 10), özelleştirme sonrası oluşabilecek olumsuz durumları telafi etme açısından önemlidir. Bu açıdan iş güvencesi yokluğu, Hak-İş için ciddi bir sıkıntı alanıdır. Ancak, haksız ve keyfi işten çıkarmalara karşı işçinin güvence altına alınmasının esas amaç olduğu iş güvencesi (Taşkent, 2003: 156) açısından 2000'li yıllarda böyle bir yokluk iddia edilememektedir. Çünkü, 10 Haziran 2003 yılındaki 4857 sayılı İş Kanunu, belirli sayıda işçi çalıştıran işyerlerinin kapsama alınması, güvenceden yararlanacak işçilerin asgari çalışması, fesih için geçerli bir sebebin aranması, işe iade ve tazminatlar, itiraz ve dava süreci gibi düzenlemeleri içermektedir (Bkz. Sarıoğlu, 2006: 57-68).

Ayrıca, 21.7.2005 tarihli "Özelleştirme Uygulamaları Hakkında Kanun" kapsamında, "doğabilecek istihdam azalmaları ile ilgili olarak mevcut kanunlarda ve/veya toplu iş sözleşmelerinde öngörülen tazminatlara ek olarak 'İş Kaybı Tazminatı'nın verilmesi" (M. 2/a) de hükme bağlanmıştır. Benzer yaklaşımla, 30.12.2005 tarihli Bakanlar Kurulu düzenlemesi ile iki karamamede değişiklik yapılmış ve böylece özelleştirme sonucu işsiz kalanların ya da kalacak olanların kamu kuruluşlarında geçici personel olarak istihdamı sağlanmıştır (Başbakanlık, 22.05.2007)."

Bunların yanında, Hak-İş tarafından, 1985-1994 yılları arasında yapılan özelleştirmede elde edilen gelir ile özelleştirme uygulamaları arasında zararın ortaya çıktığı ifade edilmekte ve bu nedenle "dostlar alışverişte görsün" diye özelleştirmenin yapılmaması işaret edilmekte; özelleştirmenin "sat kurtul, kapat kurtul" politikası içerisinde ele alınmaması gerektiği vurgulanmakta ve bunun yerine elde edilen gelirin üretim amaçlı yatırımlara harcanması dile getirilmektedir (Çelik, 1995: 24, 27). Böyle yapıldığı takdirde, "ideal anlamda özelleştirme" olmuş

** Burada, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın iş sağlığı ve güvenliği konusunda bir açmaz içinde olduğunu iddia eden görüşlerin de bulunduğunu söylemek gerekmektedir. Bu görüşe göre, 4857 sayılı İş Kanunu'nun 78. maddesine dayanılarak çıkarılan "İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliği"nin Danıştay tarafından yürütülmesinin durdurulması üzerine, Bakanlık tarafından hazırlatılan "İş Sağlığı ve Güvenliği Tüzüğü Taslağı", "yönetmeliğin metnini" aynen kullanarak önemli bir hukuki hata yapmıştır. Sonuçta da, bu yeni metin yine Danıştay'dan dönmüştür. Bkz. Tankut Centel, "İş Sağlığı ve Güvenliği Alanındaki Son Gelişmeler." *Sicil Dergisi*, S. 3, Eylül 2006, s. 5-8.

olacaktır (Hak-İş, 22 Haziran 2007).

Bununla beraber, özelleştirme ile sadece arsa ve sosyal tesislerin değerlendirilerek, KİT'lerin ihtiyaç duyduğu teknoloji ve işletme sermayesinin bu yoldan temin edilebileceği görüşü ileri sürülmektedir. Böylece, KİT'ler, özel bankalardan çok yüksek oranda faizle kredi kullanmak zorunda bırakılmamış olacak ve birçok KİT'in, üretim ile doğrudan ilintisi bulunmayan gayri menkulleri ekonomiye kazandırılabilir hale sokulmuş olacaktır (Çelik, 1995: 27).

Hak-İş, başlangıçta özelleştirmeye karşı olmayan ve özelleştirmenin çalışanlara yönelik zararlarına odaklanan bir yaklaşım benimsemiş, fakat özelleştirme uygulamaları sonucunda ülkemizde uygulanan özelleştirme politikalarına yönelik bir tavır değişikliğine de gitmiştir. Ancak, bu tavır değişikliği, "tam anlamıyla" özelleştirme karşıtı olmayı içinde barındırmaktan uzak bir görüntü çizmektedir.

4. TÜRKİYE KAMU-SEN VE ÖZELLEŞTİRME

Yeni dünya düzeninin üç sacayağından biri olarak görülen özelleştirme, Türkiye Kamu-Sen'e göre, 1980 yılıyla beraber liberal uygulamaları benimseyen ve özellikle Batı'ya entegre olmak isteyen Türkiye'deki hükümetler tarafından titizlikle uygulamaya konulmaya çalışılmıştır (Türkiye Kamu-Sen, 23.1.2006a: 5). Böylece Türkiye'de özelleştirme, bir ideolojik arka planın parçası olarak uygulanmaya başlanmıştır.

Bu anlamda da, son dönemlerde, Avrupa Birliği'ne uyum adına özelleştirme uygulamalarının yapılmakta olduğu; gerçekte ise bunların, kamunun imkan ve kaynaklarının "yok pahasına" uluslar üstü yerli ve yabancı sermayeye peşkeş çekilmesi anlamına geldiği vurgulanmaktadır (Türkiye Kamu-Sen, 23.1.2006b: 10). Bunun bir göstergesi olarak, Avrupa Birliği üyesi ülkelerdeki ekonomilerde kamunun yüksek payları (Almanya'da %53, Fransa'da %53, Hollanda'da %47, İngiltere'de %41, İtalya'da %39) karşısında Türkiye'deki oranın düşük olduğu (%24) gerçeğinin göz ardı edilerek, Avrupa Birliği'ne uyum, demokrasi ve insan hakları adıyla özelleştirmenin, yani bir peşkeş çekmenin yapıldığının açıkta ortada durduğu öne sürülmektedir.

Böyle bir sosyo-psikolojik baskının varlığının ise, teknolojik

yenileşme çalışmalarına engel teşkil ettiği belirtilmektedir. Örneğin böyle bir baskı, Seydişehir Alüminyum Tesisleri'nin modernizasyonuna da engel olmuştur (Türkiye Kamu-Sen, 23.1.2006a: 10).

Diğer taraftan, özelleştirme uygulamalarında, sosyal tarafların görüşleri saklı kalmak kaydıyla, istihdamı, üretimi ve verimliliği artırıcı projelerin aranması gerektiği; şeffaflığın sağlanması; daimi danışma mekanizmasının kurularak, özelleştirme sürecinde sivil inisiyatif tarafından oluşturulacak bir heyetten yararlanılması; özelleştirme sonucu işini kaybedenlerin yeniden istihdama kazandırılmaları için gerekli önlemlerin de alınması gerektiği ifade edilmektedir (Türkiye Kamu-Sen, 2004a: 86).

5. KESK VE ÖZELLEŞTİRME

Türkiye'deki özelleştirmenin, dünyada yaşanan 20-25 yıllık yoğun liberal politikalardan ve ideolojik hegemonyadan bağımsız değerlendirilmesinin yanlış olacağı KESK tarafından ifade edilmektedir. KESK, son 20-25 yıldır tüm dünyada, özelleştirmeyi yalnızca kamu kuruluşlarının mülkiyetinin devredilmesi olarak değil, esas itibariyle devletin temel fonksiyonlarının ve sosyal görevlerinin sorgulanması; devletin bir güvenlik ve bir baskı aygıtı olarak konuşlandırılması, onun dışındaki diğer sosyal fonksiyonlardan devletin geri çekilmesi ve kamu hizmetlerinde piyasalaştırma süreci olarak görmektedir. Bu nedenle, KESK'e göre, yeni-liberallerin "mümkün olduğu kadar sermayenin önündeki tüm engeller kaldırılmalı, üretim süreçleri esneklessin, ama emek ulusal sınırlara hapis olsun, mümkün olduğu kadar ucuz ve örgütsüz çalıştırılmalı" kurgusundan dolayı, istenildiği kadar mücadele sürecinde özelleştirilecek kuruluşların kârlılığında, verimliliğinden, toplumsal yararından söz edilsin; bu durum, yeni-liberal ideologları ya da bu politikaların uygulayıcılarını ikna etmeye yetmeyecektir (Tombul, 2005: 31).

KESK, özelleştirmeyi özellikle son 15-20 yıl ele alındığında bir talan ve soygun biçiminde değerlendirmekte; bir yandan kimi kamu kuruluşlarının sadece arsa fiyatına ya da arsaları için özelleştirildiğine, satın alındığına; diğer yandan da özelleştirilince bir işsizliğin, yoksulluğun ortaya çıktığına dikkat çekmektedir. Aslında, özelleştirme

bu anlamda, sermayenin girdiği kâr biriktirme sürecindeki muhtemel krizlerden kurtulmasının bir aracı olarak ortaya çıkmaktadır (Tombul, 2005: 32).

Diğer taraftan, özelleştirme gerekçelerinden biri olarak ileri sürülen kamu çalışanlarının fazlalığı da KESK için bir aldatmaca olarak gözükmektedir. Buna göre, Türkiye'de devletin hantal, kamuda çalışanın fazla olduğu; bunun için de bir reformun yapılması gerektiği ve dolayısıyla da kamu çalışanlarını azaltmak gerektiği, sonuç itibarıyla özelleştirmenin gerekliliği ileri sürülmektedir. Oysa, öngörülen ya da çeşitli parametreleriyle karşılaştırılan OECD ülkelerinin içerisinde kamuda çalışanlarının oranı en az olan ülke Türkiye'dir (Tombul, 2005: 32). Ayrıca, tüm Türkiye çapında kamu emekçilerinin sayısının fazla olduğu öngörülebilecekse, hastanelerdeki kuyrukların, okullardaki 50-60 kişilik sınıfların ya da sosyal güvenlik kurumlarındaki, tapudaki, maliyedeki, vergi dairelerindeki kuyrukların izahı istenmekte ve bütün bunların, Türkiye'de kamu çalışanlarının fazla olmadığını, aksine kamu istihdam alanının daha da genişletilmesi gerektiğini gösterdiği iddia edilmektedir (Tombul, 2005: 33).^{***}

Bunlara ilave olarak, KESK'e göre, özelleştirme ile uygulanan politikalar, bir yandan yoksulluğu ortaya çıkarmakta, bu politikalar alternatifsiz kabul edilip, "buna karşı bir şey yapılamaz" ruh haline bürünülmekte ve "mevcut düzenlemelere kısmî sosyal iyileştirmeler yapalım" yaklaşımına girilmektedir. KESK, böyle bir ruh halini yanılısama olarak kabul etmektedir. Buna göre, kısmî sosyal kazanımlar içeren bir hak elde etmeye çalışmak, aslında özelleştirmeyi ve yeni-liberal politikaları kabul etmek anlamına gelmektedir (Tombul, 2005: 33).

^{***} Burada, Türkiye'de kamu çalışanı oranının düşük; ancak, GSMH ile kıyaslandığında yüksek olduğunu; mukayeseli bir tahlil ile de, gelişmiş ülke ekonomilerinin yüksek sayıdaki kamu çalışanlarını rahatlıkla kaldırabilecek güçte olduklarını, diğer taraftan ise Türkiye için böyle bir şeyin imkan dahilinde olmadığını akıldan tutmanın gerekli olduğunu belirtmek gerekmektedir.

6. DEĞERLENDİRME

Yukarıda ele alınan farklı konfederasyonların görüşleri birlikte değerlendirildiğinde, sendikalar açısından, özelleştirmenin bir ekonomik çerçeve içerisinde ele alınmadığı; bunun yerine özelleştirmenin yeni-liberal ideolojik düşüncenin bir yansıması ve siyasi iktidarların ekonomik açıkları kapatmak için kullandıkları, rasyonel olmayan bir zeminde tartışma ve uygulama alanları bulduğu görülebilmektedir. Böyle bir halin sonucu olarak, sendikaların, eldeki malların (kuruluşların) "yağmalanması" ile karşı karşıya kalınması yaklaşımında yoğunlaşmasına neden olmaktadır.

Diğer taraftan, sendikaların özelleştirmeye "karşı" olmaları bir gerçeklik olarak durmakla birlikte, belirli şartlar istikametinde sendikaların özelleştirmeye karşı tavırlarının "olumlu" hale dönüşebileceği de görülebilmektedir. Çalışanların, sendikaların ve bütün toplumun çıkarlarının korunması, "şartlı evet" için yeterlidir. Burada, önemli olan, özelleştirmenin yapılıp yapılmaması değil, nasıl ve niçin yapıldığıdır. Böyle bir bakış açısına sahip olunması, aslında sendikaların, özelleştirmenin kaçınılmazlığını kabul ettiklerini, bundan dolayı da, elden gidecek olan kuruluşların "nasıl ve niçin" elden gideceği üzerinde durduklarını göstermektedir.

Bunlara rağmen, dikkatleri çeken bir husus, son dönemdeki hızlı özelleştirme uygulamaları ve özelleştirme konusunda uygulama makamındaki kişilerin verdiği beyanatlardan sonrasında, sendikaların özelleştirmeye karşı "sözlü" tavırlarında bir hareketliliğin ortaya çıkmasıdır. Bu hareketli tavır, bazen, özelleştirmeye "doğrudan" karşı olmayı doğursa da, "fiilî" tavır pek de ileri adım atamamaktadır. Başka bir deyişle, sendikaların fiilî tavrı, sendikalar açısından ciddi bir kazanç sağlayıcı tavır olamamıştır. "Ne yapılırsa yapılsın, nasılsa özelleştirme yapılacaktır!" algısı içselleşme eğilimindedir. Bunun bir neticesi olarak da, sendikalarda, özelleştirmeden en az zarar ve en yüksek fayda ile nasıl korunabileceği yönünde yaklaşımlar ve tavırlar daha ön plandadır. Sendikaların içinde bu tip bir içselleştirmeye karşı çıkan bazı sendikaların mevcudiyeti, beraberinde, diğer taraftan, sendikalar arasında dayanışma ve güç birliği yapma imkânlarını sekteye uğraticı bir hal ortaya çıkarabilmektedir.

Kısaca daha net bir şekilde ifade edilecek olunursa, esasında şu anki konjonktür içerisinde sendikalar, özelleştirme uygulamaları karşısında "seyirci tutumunda" bulunmaktan başka bir şansa sahip bulun(a)mamaktadır.

B. TİSKİN ÖZELLEŞTİRMEYE BAKIŞI

Serbest rekabete dayalı piyasa ekonomisini savunan işveren kesimi için, özelleştirme, tam da bu savunulagelen ekonomik anlayışın piyasaya hakim olması noktasında önemli araçlardan bir tanesidir. Bu anlamda, işveren kesimi, devletin sosyal ve stratejik olmayan alanlardan elini çekmesi ve bu alanları özel sektöre devretmesi gerektiğini düşünmektedir. Buna göre, devlet, aslı vazifeleri ile sınırlı bir alanda kalmalıdır. Bunun dışındaki alanlar, serbest rekabet içerisinde özel sektöre terk edilmelidir. Bu anlamda işveren sendikası, açık ve net olarak bir özelleştirme taraftarıdır.

TİSK'e göre, özelleştirme, ekonomiye rekabetçi bir yapı kazandırmak ve kalkınma hedeflerini gerçekleştirmek için bir araçtır (TİSK, 2004: 38). Özelleştirme, belirlenecek bir sanayileşme stratejisinin önemli bir parçasıdır, yoksa özelleştirme, ekonominin tüm sorunlarını tek başına çözecek bir hamle değildir (TİSK, 1999: 7). Bu çerçevede, TİSK, özelleştirmeyi, kamunun sahip olduğu bazı mal ve hizmet üretim birimlerinin devredilmesi ve başta ekonomide rekabetin sağlanması olmak üzere, verimliliğin arttırılması ve fonksiyonları yeniden belirlenen devletin etkinleştirilmesi olarak tanımlamaktadır (TİSK, 25.12.2005).

TİSK'in ileri sürdüğüne göre, özelleştirme konusunda tek bir yetkili ve sorumlu organının olmaması (ÖİB ve Bakanlıklar ayrı ayrı sorumlu), koalisyon dönemlerinin parçalı yapısının getirmiş olduğu karar almadaki güçlükler, bir özelleştirme takviminin ciddi manada bulunmayışı veya uygulanamayışı, özelleştirme sürecinin yavaşlamasına neden olmaktadır. Özelleştirmedeki yavaşlama veya gecikmenin başka bir unsuru da, TİSK'e göre, özelleştirme ve hatta özel teşebbüsün, Anayasa'nın devletleştirme ile başlayan hükümlerinin tehdidi altında olmasıdır (TİSK, 25.12.2005).

TİSK, Türkiye'nin sanayileşmesinde belkemiği konumunda olan KİT'lerin, 1980'ler ile başlayan liberalleşme hareketi sırasında değişik

ekonomik ve finansal koşullara uyum sağlamada güçlükler yaşadıklarını iddia etmekte ve bu nedenle de KİT'lerde kalıcı bir iyileşme sağlayacak yapısal değişimlerin zarurî olduğunu savunmaktadır (TİSK, 1995: 63). Dahası, TİSK tarafından, KİT'lerin özelleştirilmesine rağmen, devletin ekonomik hacminin genişlemekte olduğunu gözlemlendiği; bir başka deyişle, özelleştirmenin bitirilebilmesi için KİT'ler dışındaki kamu teşebbüsleri eliyle devletin ekonomik hacminin büyümesine de engel olunması gerektiği, aksi halde kamu teşebbüslerinin hacmi sabit kalacağından iktisadi israfın süreceği iddia edilmektedir (TİSK, 25.12.2005).

Ayrıca, özelleştirmede rasyonel, objektif ve âdil değerlendirmelerin yapılabilmesi için, ilgili kesimlerin görüşlerine başvurulması gerektiği belirtilmekte ve özelleştirmede kamuoyunu inandırmanın çok önemli olduğu ifade edilmektedir (TİSK, 1995: 65). Her aşamada siyasi vetoya maruz kalabilen, devamlı surette siyasal uzlaşmalara ihtiyaç duyan, bir takvime bağlanmamış, katılımcılığı ve özerkliğiy dışlamış, yasal pürüzleri hâlâ giderilmemiş, yargı organlarınca sık sık iptal edilen bir özelleştirme uygulamasının başarı ile tamamlanması ihtimalinin oldukça düşük olduğunu da altı çizilmektedir (TİSK, 25.12.2005).

DEğERLENDİRME

Özelleştirmenin temel amacının, devletin ekonomide işletmecilik alanından tümüyle çekilmesinin sağlanması şeklinde bizzat Başbakanlık Özelleştirme İdaresi Başkanlığı (ÖİB) tarafından ortaya konması ve öte yandan bununla ilintili bir yargı olarak da, borsa ve sermaye piyasalarını geliştirmeden Türkiye'de sağlıklı bir ekonomik gelişmeden bahsetmenin mümkün olmadığının altının çizilmesi (ÖİB, 12.01.2007: 1), özelleştirmenin hangi kesimin yararına sonuç doğuracağını açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu kesim, net bir şekilde özelleştirme taraftarı olan işveren kesimidir.

Özelleştirme programları ile, devletin ekonomideki sanayi ve ticari faaliyetlerinin en aza indirilmesi, rekabete dayalı piyasa ekonomisinin tesisi, devlet bütçesi üzerindeki KİT finansman yükünün düşürülmesi, sermaye piyasasının geliştirilmesi ve atıl tasarrufların ekonomiye kazandırılması, bu yolla elde edilecek kaynakların ise altyapı yatırımlarına kanalize edilmesinin mümkün olacağı öngörülmektedir (Boynukara, 25.12.2005). Bu öngörülen yargılar, hep özel sektörün

(işveren kesimin) varlığına binaen inşa edilmektedir. Bu anlamda, serbest rekabete dayalı piyasa ekonomisi savunucusu işverenler için, özelleştirme, tam da bu öngörülen ekonomik düsturların piyasaya hakim olması noktasında en önemli araçlardan bir tanesi durumundadır. Bu noktada, işveren sendikası açısından özelleştirme, ekonomiye rekabetçi bir yapı kazandırmak ve kalkınma hedeflerini gerçekleştirmek için bir araçtır.

Ancak, işverenlerin özelleştirme ile ilgili "şikayetleri" söz konusudur. Buna göre, özelleştirme yavaş işlemektedir. Özelleştirmenin önünde hem bürokratik engeller mevcut olmakta ve kurumlar arası hareketlilik ve birliktelik bulunmamakta, hem de Anayasa'nın "devletleştirme"ye olanak sağlayan düzenlemesi, özelleştirmeye muhalif olarak durmaktadır. Onun içindir ki, devlet kuruluşlarının, 1980'lerin liberalleşme işlemlerine ayak uydurabilecek yapısal dönüşümlere tabi tutulması gerektiğinin ve diğer yandan da bunun anayasal anlamda tutarlılığının sağlanmasının altı çizilmektedir.

Bunlara ek olarak, işveren kesiminin özelleştirme konusundaki yaklaşımlarını, tavırlarını ve isteklerini kabul edilebilir kılmak için yapılması gereken en önemli hamle de, "kamuoyu"nu ikna etmektir. Halk, özelleştirme konusunda inandırılmalıdır; özelleştirmenin faydalı olduğu halk tarafından kabul edilmelidir. Bunun propagandasına önem verilmelidir. Kamuoyu propagandasında özelleştirme, "ideolojik" bir durumu yansıtmak yerine, devletin hantallığını giderici, kalite ve verimi arttırıcı bir araç olarak ifade edilmelidir.

İşte yukarıda ifade edilen unsurlar yerine getirilebilirse, "başarılı" bir özelleştirme yapılmış olacaktır. Bu anlamda, işveren kesimi için yegane amaç, başarılı ve pürüzsüz bir özelleştirmenin gerçekleşmesini sağlamaktır. Bu çerçevede, "başarı", özelleştirme sonucunda "kamu mallarının özel sektöre geçmesi" gibi düz bir tanımlama ile de ifade edilebilir. Çünkü, işveren kesimi için özelleştirmenin nasıllığından çok, özelleştirmenin yapılıp, özel sektörün eline geçmesinin sağlanması önemlidir.

SONUÇ

Özelleştirme, serbest piyasa ekonomisine dayanan yeni-liberal politikaların piyasayı dönüştürücü hamle aracı olarak özellikle son 20-25 yılın en çok tartışılan konularından biri olmuştur. Özelleştirme, devletin elindeki kuruluşların özel sektöre devredilmesi ve aslında devletin varlığının bir gölge haline dönüşmesi olarak da tanımlanabilir.

Özelleştirme konusundaki bakışlara göz atıldığında, olumlu yaklaşım sahiplerinin varlığı yanında, olumsuz tutumların olduğu da görülmektedir. Özelleştirme savunucuları, özellikle KİT'lerin ekonomiye çok ağır yük olduğunu, enflasyonu azdirdiğini, gereksiz personelden dolayı verimli çalışmanın azaldığını ve açıkların oluştuğunu, ödenen vergilerin de bu açıkları kapatmaya gittiğini söylemektedirler. Bunlara göre, ayrıca KİT'lerin özelleştirilmesi ile sermaye tabana yayılacaktır. Bunun yanında, özelleştirme sonucu rekabet de artacaktır.

Başka bir ifade ile, özelleştirme yanlılarına göre, Cumhuriyet'in ilk yıllarında o zamanların gerek sermaye, gerek girişimci, gerekse nitelikli işgücü eksikliğini karşılamak için kurulmuş olduğu belirtilen KİT'ler, ekonomiye yük olmaya başlamış, kaynak üreten değil, kaynak tüketen kurumlar haline dönüşmüşlerdir. Onun için bunların özelleştirilmesi zarardan çok, kârdır.

Diğer taraftan, özelleştirmeye karşı olanlar ise, KİT'lerin ve devletin diğer kuruluşlarının yok pahasına bazı çıkar gruplarına satılmak istendiğini, bazı varlıkların yabancı grupların eline geçmesinin stratejik açıdan hata olacağını, ülkeyi olumsuz etkileyeceğini ileri sürmektedirler. Bunlara göre de, KİT'ler ve diğer devlet kuruluşları bilerek zarar ettirilmektedir. Bunun yerine, devlet kuruluşlarının bir miktar yatırımla tekrar kâra geçirilmesinin zor olmadığı ifade edilmektedir. Onun içindir ki, özelleştirme yerine, özelleştirme gerekçelerine zemin hazırlayan ekonomik sıkıntıların ortadan kaldırılması gerekmektedir. Aksi halde, özelleştirme, "ideolojik" bir çerçeve içerisinde kalmaktadır.

Özelleştirmenin muhataplarının durumuna bakılınca; bunların durumu, özelleştirmeye karşı tavırları, özelleştirme algısını daha net görebilmek açısından önemlidir. Özelleştirmenin birinci ve en önemli muhatabı, kuşkusuz çalışanlardır (işçiler ve memurlar). Özelleştirme ile

ya işlerinden olacaklardır ya da herhangi başka bir kayba maruz kalacaklardır. Çalışanların hareket kabiliyetini hızlandıran ve genişleten sendikaların özelleştirmeden etkilenme oranları da en az çalışanlar kadar dikkat çekici olmuştur. Çünkü, sendikalar için, bir şekilde sendika ve sendikalı çalışan sayısının artma veya azalma durumu söz konusudur. İşten çıkarmalar olacak, işten çıkarmalar ile sendikalı olanların sayısı azalacak veya özel sektörün yönetiminde çalışan işçilerin sendikalı olma olasılıkları azalacaktır. O açıdan, sendikaların esas itibariyle özelleştirme karşıtı olmaları beklenir. Zaten, genel anlamda sendikalar özelleştirmeye karşıdır.

Diğer taraftan, çalışmada ele alınan sendikaların özelleştirme karşıtı tavırları, DİSK'te, KESK'te ve Türkiye Kamu-Sen'de daha çok ideolojik çerçeve içerisinde, başka bir ifade ile özelleştirmenin özü ve felsefesine yönelik olarak cereyan etmekteyken; Türk-İş ve Hak-İş açısından özelleştirmenin, sendikalar ve çalışanlar açısından zararların en asgariye indirilmesi ekseninde, "şartlı" olarak kabul edildiği görülmektedir.

Buna karşın, işveren sendikası, özelleştirmeye, kendi ekonomik alanlarının genişlemesine katkıda bulunabileceğinden önem vermektedir. Piyasa mekanizmasının işleyişi hız kazanacak ve serbest bir rekabet ortamı olacaktır. Bu ortam da işveren için artı bir durum olarak görülmektedir. Bundan dolayıdır ki, işveren sendikası açısından özelleştirme, gerekli olarak değerlendirilmektedir. Bu yaklaşımda, temel mantık, özelleştirmenin nasıl yapılacağından çok, özelleştirme önündeki engellerin kaldırılıp bir an evvel özelleştirmenin gerçekleştirilmesidir. Bu açıdan, TİSK'in özelleştirme yaklaşımı, "bir an evvel yapılması" şeklinde değerlendirilebilmektedir.

KAYNAKLAR

Akkaya, Yüksel (22.06.2007), "Özelleştirme ve Sendikal Politikalar," 3 Ağustos 2003, (Çevrimiçi) http://www.sendika.org/yazi.php?yazi_no=79.

Alper, Yusuf (1994), *İktisadi Amaçları ve Sosyal Sonuçlarıyla Özelleştirme*, Ankara: Sağlık-İş Yayınları.

Aydın, Murat (22.06.2007), "Ya Biteceğiz Ya Değişeceğiz," 27 Ocak 1996, (Çevrimiçi) <http://www.aksiyon.com.tr/yazdir.php?id=20058>.

Bağdadioğlu, Enis (12.12.2005), "Babalar Gibi Özelleştirme," (Çevrimiçi) <http://www.turkis.org.tr/icerik/makaleozellestirme.htm>.

Başbakanlık (22.05.2007), <http://rega.basbakanlik.gov.tr/Eskiler/2005/12/20051231-8.htm>.

Başbakanlık Özelleştirme İdaresi Başkanlığı (12.01.2007), "Türkiye'de Özelleştirme," http://www.oib.gov.tr/program/turkiyede_ozellestirme.htm.

Birleşik Metal-İş Sendikası (2000), *Özelleştirme Kapsamında Asil Çelik Gerçeği*, İstanbul: Birleşik Metal-İş Sendikası Yayınları.

Boynukara, Adnan (25.12.2005), "Türkiye'de Özelleştirme," (Çevrimiçi) <http://www.yarindergisi.com/yarindergisi2/ekim02/4-5.html>.

Budak, Rıdvan (1995), "Emekçi Seçeneği ve Sendikalar," *Özelleştirme Değil Kamulaştırma*, İstanbul: Kaynak Yayınları.

Centel, Tankut (2006), "İş Sağlığı ve Güvenliği Alanındaki Son Gelişmeler," *Sicil Dergisi*, S. 3, Eylül, s. 5-8.

Çelik, Necati (1992), "Özelleştirme Konulu Basın Toplantısı," *Özelleştirme mi Tekelleşme mi?*, Ankara: Öz Gıda-İş Sendikası Yayınları.

Çelik, Necati (1995), "Özelleştirme, Kapat Kurtul Politikasına Dönüşmemelidir," *Çerçeve*, Sayı 13, Ocak-Nisan.

Dereci, Toker (1993), "Özelleştirmenin Endüstri İlişkilerine Etkisi," *Basisen*, Sayı 51.

DİSK (1993), *Türkiye'de Özelleştirme Paneli*, İstanbul: DİSK Yayınları

DİSK (1996), *DİSK Olağanüstü Genel Kurul Çalışma Raporu*, 1994-1996, No: 20, İstanbul: DİSK Yayınları.

DİSK (6.1.2006), "DİSK Yönetim Kurulu 2005 Yılı Değerlendirmesi ve 2006 Yılı Hedefler," (çevrimiçi) <http://www.disk.org.tr/ViewDetails.aspx?id=49>.

DİSK Tarım Orman-Sen (2005), "Tarım Sektöründeki Özelleştirmelerin Bilançosu," *20.Yılında Türkiye'de Özelleştirme Gerçeği Sempozyumu*, 26-27 Mayıs 2005, Ankara: Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Yayınları.

Ersöz, Halis Y., vd. (2004); *Özelleştirme ve Çalışanların Mülkiyet Sahipliği: Kardemir Örneği*, İstanbul: Alfa Yayınları.

Hak-İş (22.06.2007), "Faaliyet Raporu," (Çevrimiçi) www.hakis.org.tr/faaliyet_raporu/ uye_sendikalar.htm.

Hak-İş (2000), "Hak-İş'ten Sezer'e 'Türkiye 2000' Raporu," *Hak-İş Dergisi*, S. 55, Temmuz, s. 4-13.

İnan, Ömer (1998), "Türkiye'de Özelleştirme Uygulamaları," *İktisat Fakültesi Mecmuası*, C. 47, S. 1-4, s. 133-150.

Kılıç, Salih (2005), "Açılış Konuşmaları," *20. Yılında Türkiye'de Özelleştirme Gerçeği Sempozyumu*, 26-27 Mayıs 2005, Ankara: Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Yayınları.

Özçelik-İş (1999), *9. Olağan Genel Kurul Çalışma Raporu*, Ankara: Özçelik-İş Yayınları.

Sarioğlu, H. İbrahim (2006), "Türk Hukukunda İş Güvencesi," *Hukuk Dünyası*, S. 1, Ocak-Mart, s. 57-68.

Selamoğlu, Ahmet (1995), *İşçi Sendikacılığının Gücündeki Değişim*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Şener, Orhan (1994), "Dünyada Özelleştirme Uygulamaları," *Dünyada ve Türkiye'de Özelleştirme*, (Eds. Ergin Arıoğlu), Ankara, Türkiye Maden İşçileri Sendikası Yayınları.

Taşkent, Savaş (2003), "Türk İş Mevzuatında İş Güvencesi Sorunu ve Hazırlanan Yasa Tasarısının Esasları," *Sosyal Siyaset Konferansları*, 45. Kitap, s. 155-176.

TİSK (1995), *TİSK 19. Olağan Genel Kurul Çalışma Raporu*, Ankara: TİSK Yayınları.

TİSK (1999), *Özelleştirmenin Neresindeyiz?*, Ankara: TİSK Yayınları.

TİSK (2004), *TİSK 22. Genel Kurul Çalışma Raporu*, Ankara: TİSK Yayınları.

TİSK (25.12.2005), "Türkiye'de Özelleştirme ve Piyasa Ekonomisine Geçiş," (Çevrimiçi) <http://www.tisk.org.tr/yayinlar.asp?sbj=ic&id=81>.

Tombul, İsmail Hakkı (2005), "Açılış Konuşmaları," *20. Yılında Türkiye'de Özelleştirme Gerçeği Sempozyumu*, 26-27 Mayıs 2005, Ankara: Türk Mühendis ve Mimarlar Odaları Birliği Yayınları.

Türk-İş (1993), *Başkanlar Kuruluna Sunulan Özelleştirme Raporu*, Ankara: Türk-İş Yayınları.

Türk-İş (1999), *KİT'ler ve Özelleştirme: İddialar ve Gerçekler*, Ankara: Türk-İş Araştırma Merkezi Yayınları.

Türk-İş (25.12.2005), "Türk-İş: Özelleştirme Kararları Gözden Geçirilmeli," (Çevrimiçi) http://sendika.org/yazi.php?yazi_no=1879.

Türkiye Kamu-Sen (2004a), *İstihdam, İşsizlik ve Ücret Sorunlarına Çözüm Arayışları*, No: 10, Ankara: Türkiye Kamu-Sen Arge Yayınları.

Türkiye Kamu-Sen (2004b), "AKP Hükümeti'nin Karnesi," *Siyasal Araştırmalar*.

Türkiye Kamu-Sen (23.1.2006a), "Maden Yasası mı İhanet Yasası mı?," (Çevrimiçi) <http://www.kamusen.org.tr/kitap/maden.htm>.

Türkiye Kamu-Sen (23.1.2006b), "AB Nasıl Bir Türkiye İstiyor?," (Çevrimiçi) <http://www.kamusen.org.tr/kitap/abnasil.htm>.

Türkiye Sağlık-İş Sendikası (1998), *Dünyada ve Türkiye'de Özelleştirme Uygulamaları Üzerine Bir Araştırma*, Ankara: Sağlık-İş Yayınları.

<http://www.ufukcizgisi.org/index.php?in=10&p=279>, (Çevrimiçi) 22 Haziran 2007.

Uslu, Salim (1993), *Özelleştirme Paneli*, İstanbul: MÜSİAD Yayınları.

Uslu, Salim (22.06.2007), "'Seydişehir Bizimdir' Mitingi Konuşma Metni" 10 Haziran 2005, (Çevrimiçi) http://www.celik-is.org/arsiv/miting_s-uslu_konusma.htm.

Uslu, Salim (1995), "İşçiler Açısından KİT'lerin Özelleştirilmesi ve İstihdam Sorunları," *Sosyal Siyaset Konferansları*, 40. Kitap, İstanbul, s. 87-96.